

ETİYOPYA KADIN HAKLARI HUKUKU*

ETHIOPIAN WOMEN'S RIGHTS LAW

DOI : 10.21492/inuhfd.420527

Foziya Feleke GELETU**

Özet

Etiyopya, uluslararası insan hakları ve kadın hakları belgelerinin çoğunu onaylamıştır. 1995 Etiyopya Anayasası'nda genel olarak eşitlik ilkesi ve özel olarak kadın hakları ilkeleri yer almaktadır. Etiyopya Anayasası ülkenin en yüce kanunu olduğundan toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına ilişkin anayasal ilkeler ile çelişen herhangi bir yasa ve hükümet kararının hiçbir etkisi yoktur. Bu çalışmanın amacı, Etiyopya kanunlarını Anayasa'daki toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesi ile kadın haklarına uygunluğu açısından analiz etmektir. Bu çerçevede Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu ile Ceza Kanunu'nun kadın haklarına ilişkin olan hükümleri ele alınmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuç, adı geçen iki temel yasanın da kadın haklarının hayata geçirilmesine yönelik olarak önceki kanunlara göre bazı iyileştirmeler içerdiği, fakat buna rağmen Etiyopya'nın taraf olduğu uluslararası antlaşmaların gerektirdiği seviyede bir kadın hakları koruması sağlama noktasında hâlâ yetersiz olduklarıdır. Bu çalışmanın paydaşlara kadın haklarının Etiyopya'daki durumu hakkında bilgi vermesi ve ayrıca Etiyopya'da kadın haklarıyla ilgili daha ileri çalışmalar için bir referans belge olarak kullanılması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İnsan hakları, Etiyopya'da kadın hakları, cinsiyet eşitliği.

Abstract

Ethiopia ratified most of the international instruments on human rights and women's rights. The 1995 Ethiopian Constitution contains the principle of equality generally and women's rights specifically. Since the Ethiopian Constitution is the supreme law of the land, any law and government decision contradicting with the constitutional principles of gender equality and women's rights shall be of no effect. The aim of this paper is to analyze laws of Ethiopia in terms of their conformity with the principle of gender equality and women's rights in the Constitution. Within this context, women's right-related provisions of the Revised Family Code and the Criminal Code were discussed. The conclusion reached in the paper is that although both above-mentioned main codes contain some improvements with respect to the previous codes, toward the realization of women's rights, they are still insufficient on the point of providing a women's rights protection required by the international conventions that Ethiopia is a party to. It is expected that this study will inform stakeholders about the status of women's rights in Ethiopia and to be used as a reference document for further study in relation to women's rights in Ethiopia.

Keywords: Human rights, women's right in Ethiopia, gender equality.

* Bu makale, "Etiyopya'da Kadın Haklarının Gelişim Süreci: Anayasal Çerçeve ve Gerçekler" başlıklı yüksek lisans tezinin ikinci bölümünden türetilmiştir.

** Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisi, E-posta: foziyafeleke406@gmail.com

Makale Gönderilme Tarihi: 02.05.2018

Makale Kabul Tarihi: 05.06.2018

GİRİŞ

Etiyopya Federal Demokratik Cumhuriyeti (EFDC), uluslararası ve bölgesel insan hakları belgelerinin çoğunu onaylamıştır. Etiyopya tarafından onaylananlar, EFDC Anayasası'nın 9(1). maddesine göre Etiyopya hukukunun bir parçasıdır. Ayrıca Anayasa'nın 25. maddesi kadın erkek eşitliğini, 35. maddesi de kadın haklarını içermektedir.

Kültüre önem veren bir ülke olarak Etiyopya, çok sayıda geleneksel uygulamaya sahiptir. Ancak, geleneklerin çoğu toplumsal cinsiyet dostu değildir. Bazı zararlı geleneksel uygulamalar (ZGU) kadınların insan haklarını ciddi şekilde etkilemektedir. Anayasa, devlete, kadınları zararlı geleneklerin etkisinden koruma sorumluluğu getirmektedir.

Anayasa ülkenin yüce kanunu olduğu için, Etiyopya, Anayasa'da ve uluslararası insan hakları belgelerinde yer verilen kadın haklarına uygun yasalar çıkarmak için yasal bir reform gerçekleştirmiştir. Ancak, gözden geçirilmiş Etiyopya yasalarının özellikle Ceza Kanunu'nun kadın haklarının korunması konusunda hâlâ bazı kusurları vardır. Bunlar aşağıda bazı detaylarıyla tartışılacaktır.

1. 1995 ETİYOPYA ANAYASASI'NDA KADIN HAKLARI

1995 Anayasası Etiyopya hukukunun en üstün yasası olduğuna göre Etiyopya'da kadın haklarının Anayasa'ya dayanması gerektiği söyleyebilir. Anayasa'nın 25. maddesi genel anlamda eşitlik hakkından bahsetmekte; ırk, cinsiyet, renk, dil ve diğer kabul edilemez gerekçelere dayalı ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır. 1995 Anayasası aynı zamanda Anayasa'daki sosyal, ekonomik, politik ve diğer hak ve güvencelerden yararlanmada kadın erkek eşitliğini sağlayan temel kadın haklarını da tanımaktadır. Etiyopya'da kadın haklarının temel dayanağını oluşturan Anayasa'nın 35. maddesi şöyledir:

“35. Madde

Kadın Hakları

- 1) Kadınlar, Anayasa'da öngörülen hak ve güvencelerden yararlanmada, erkeklerle eşit haklara sahiptir.
- 2) Kadınlar, Anayasa'da öngörüldüğü şekilde evlilikte erkeklerle eşit haklara sahiptir.
- 3) Etiyopya'da kadınların maruz kaldığı eşitsizlik ve ayrımcılık tarihî mirası dikkate alındığında, kadınlar, bu mirası telafi edebilmek için pozitif ayrımcılık hakkına sahiptirler. Bu ayrımcılığın amacı, kadınların siyasal, sosyal ve ekonomik hayatın yanı sıra kamu kurumlarında ve özel kurumlarda

- erkeklerle eşitlik temelinde yarışma ve [bu adı geçen alanlara] katılmalarını sağlamak üzere onlara özel önem vermektir.
- 4) Devlet, kadınlara zararlı geleneklerin etkilerini ortadan kaldırma hakkını sağlar. Kadınlara eza ya da bedensel veya zihinsel zarar veren yasalar, gelenekler ve uygulamalar yasaktır.
 - 5) (a) Kadınların tam ücretli doğum izni hakkı vardır. Doğum izninin süresi işin niteliği, annenin sağlığı ve çocuğun ve ailenin refahı dikkate alınarak kanunla belirlenir.
(b) Doğum izni, kanun hükümlerine uygun olarak, tam ücretli doğum öncesi iznini de içerebilir.
 - 6) Kadınlar, ulusal kalkınma politikalarının oluşturulmasında, projelerin hazırlanması ve yürütülmesinde, özellikle de kadınların menfaatlerini etkileyen projeler söz konusu olduğunda, tam danışma hakkına sahiptir.
 - 7) Kadınlar mülk edinme, idare etme, kontrol etme, kullanma ve devretme hakkına sahiptir. Özellikle toprak kullanımı, devri, idaresi ve kontrolü bakımından erkeklerle eşit haklara sahiptir. Mülklerin verasetinde de eşit muamele görürler.
 - 8) Kadınlar istihdam, teşvik, ödeme ve emeklilik haklarının devri konularında eşitlik hakkına sahiptir.
 - 9) Hamilelik ve doğumdan kaynaklanan zararları önlemek ve sağlıklarını korumak için kadınlar aile planlaması eğitimine, bilgisine ve kapasitesine erişme hakkına sahiptir.”

Etiyopya anayasacılık tarihinde kadın haklarını detaylı olarak tarif eden ilk hüküm olan bu 35. madde, kadınlara yalnızca birtakım haklar tanımakla kalmamış, aynı zamanda kadın haklarını uygulaması, kadınlara yönelik zararlı geleneksel uygulamaların olumsuz etkilerini ortadan kaldırması ve özellikle devlet politikaları ve projeleri kadınların menfaati üzerinde etkili olduğunda kadınlara danışması hususunda devlete yükümlülük yüklemiştir.

Kadın haklarıyla doğrudan ilişkisi olan diğer Anayasa hükmü 34. maddedir. Bu maddeye göre, kadınlar evlilik, kişisel ve aile haklarında erkeklerle eşit hakka sahiptir. Evlilikle ilgili olarak kadınlar evlenmede, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesinde erkeklerle eşittirler.

EFDC Anayasası, eşler arasındaki kişisel ve aile hukuku ile ilgili uyuşmazlıkların kültür ve dine göre çözümlenmesine izin vermektedir¹. Bazı yazarlar, kültür ve dine uyuşmazlık çözüm mekanizması olarak izin

¹ Article 34(5) of the FDRE Constitution.

verilmesinin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 5(a) maddesiyle çeliştiğini savunmaktadırlar². CEDAW'ın 5(a) maddesine göre taraf devletlerin, erkeklerin veya kadınların aşağılığı veya üstünlüğü fikrine dayanan önyargı ve gelenekleri ortadan kaldırmak için toplumun sosyal ve kültürel uygulamalarını değiştirmeleri öngörülmektedir. Etiyopya'nın kültürü ve dinleri uluslararası ve ulusal kadın hakları hukuku ile birçok açıdan benzer olmadığından, kültür ve dinin uyumsuzluklara uygulanmasına izin verilmesi, erkeklerin ve kadınların eşitliğini olumsuz etkileyecektir. Etiyopya'da pratikte evlenme ve boşanma da dâhil olmak üzere aile hukukuna ilişkin anlaşmazlıkları şeriata göre çözen Müslüman aileler bulunmaktadır. Bu da aynı ülkede Müslüman ve gayrimüslim kadınlar için farklı hukuk sistemlerinin uygulandığı anlamına gelmektedir³. Tek bir ülkedeki farklı kadın gruplarına farklı dinî ve kültürel hukukların uygulanmasının etkisi ise daha fazla araştırmaya muhtaçtır⁴.

2. ULUSAL YASALAR VE POLİTİKALAR

Bir ülkede kadın haklarının korunması, anayasada erkeklerin ve kadınların eşit olduğunu beyan eden hükümlerle sınırlandırılmamalıdır. Farklı alanlardaki ulusal yasa ve politikalar da toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamalıdır. Buna göre Etiyopya'da da Anayasa'daki kadın erkek eşitliği ilkesini hayata geçiren yasalar bulunmaktadır.

377/2003 sayılı İş Kanunu ve 515/2007 sayılı Federal Devlet Memurları Kanunu istihdam, maaş, terfi, performans değerlendirmesi, eğitim, izin ve disiplin önlemlerine ilişkin hükümler içermektedir. Bu

² YESHWAS, Tigist: Challenges for the Implementation of International Women's Human Rights in Domestic Content: The Case of Ethiopia. The Law and the Practice, Unpublished Bachelor Degree Thesis, Addis Ababa University Faculty of Law, Addis Ababa 2007, S. 47.

³ Burada, kültürel göreceliğin argümanını, insan haklarının evrenselliğine bir meydan okuma olarak görülmektedir. Kültürel göreliliğe radikal yaklaşım, kadınların insan haklarını ihlal etmektedir. Kadınların ekonomik, sosyal, fiziksel ve psikolojik sömürsünü kültür adına sürdürmelerine izin vermek uygun değildir. Kadınların insan haklarını ihlal eden kültürel uygulamalar açığa çıkarılmalı ve kültür olarak kabul edilmemelidir. COOMARASWAMY, Radhika: "Different but Free: Cultural Relativism and Women's Rights as Human Rights", in Courtney, Howland (ed), Religious Fundamentalism and the Human Rights of Women, Palgrave Macmillan, New York 1999, s.79-82.

⁴ Yukarıda tartışıldığı gibi, kültürel göreceliğe radikal yaklaşımın kadın erkek eşitliği ilkesini etkilemesine izin verilmemelidir. Dinin ve kültürün uygulanmasına verilen iznin kapsamı ülkedeki kadın haklarını etkilemesi açısından incelenmeli ve ona göre düzenlenmelidir.

hükümler düzenlenirken diğer hususların yanı sıra cinsiyet temelinde de hiçbir ayrımcılık yapılmamalıdır. Federal Kırsal Arazi İdaresi Kanunu, kadınların araziye eşit erişimini vurgulayan hükümler içermektedir. Arazi kullanımı, idaresi, mülkiyeti, devri ve kontrolü hususlarında kadınlara eşitlik sağlamakta⁵, aynı zamanda bölgesel arazi kanunlarının da arazi kullanımı, idaresi, mülkiyeti, devri ve kontrolünde kadınların eşit haklarını teyit etmesini öngörmektedir⁶. Ayrıca kadınların mülkiyet haklarını kazanma ve arazi dağıtım süreçlerine katılma konusundaki özel ihtiyaçlarını da belirtmektedir⁷.

Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu ve yeni Ceza Kanunu, Anayasa'daki kadın erkek eşitliği ilkesine dayanılarak hazırlanan en önemli kanunlardır. Bu kanunların eski versiyonlarında cinsiyet ayrımcılığını yansıtan birçok hüküm bulunmaktaydı. Ancak, kadın haklarının Anayasa'ya dâhil edilmesinden sonra, Anayasa'ya aykırı olan yasaların geçersiz olmasından dolayı bu kanunların değiştirilmesi gerekmiştir⁸. Yeni kanunlarla ilgili detaylı açıklama aşağıda ilgili başlık altında yapılacaktır.

Etiyopya ayrıca politikalarını ülkedeki toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmeye yardımcı olacak şekilde formüle etmiştir. Örneğin Ulusal Nüfus Politikası eğitim, istihdam ve kadınların güçlendirilmesine odaklanmakta, kadınların ekonomik ve sosyal gelişimini engelleyen zararlı geleneksel uygulamaları önlemeyi amaçlamaktadır⁹. Etiyopya Eğitim ve Öğretim Politikası eğitim kurumlarındaki cinsiyet farkının kapatılması ve kadın eğitiminin yararına ilişkin ülkedeki yanlış algının değiştirilmesi gereğini vurgulamaktadır¹⁰. Sağlık Politikası (1993), Kalkınma Sosyal Yardım Politikası (1996), ve Etiyopya Ulusal Kadın Politikası (1993) aynı şekilde kadın ve erkek eşitliğini desteklemektedirler.

⁵ Article 5(4) of the Federal Rural Land Administration Proclamation no. 89/97.

⁶ Article 6(1) of the Federal Rural Land Administration Proclamation no. 89/97.

⁷ Article 6(10) of the Federal Rural Land Administration Proclamation no. 89/97. Etiyopya Anayasası'nın 40(3). maddesine göre, devlet ve Etiyopya halkının arazi mülkiyeti edinme münhasır hakkı vardır. Bu nedenle, bireyler için arazi üzerindeki mülkiyet hakkı satma veya değiştirme hakkını içermez.

⁸ Article 9(1) of the FDRE Constitution.

⁹ Federal Democratic Republic Government of Ethiopia National Population Policy (1993).

¹⁰ Federal Democratic Republic Government of Ethiopia Education and Training Policy (1994).

3. KADIN HAKLARINA İLİŞKİN KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ

Etiyopya ulusal kadın hakları hukukunda önemli gelişme sağlayan yasal değişiklikler burada aile ve ceza hukuku ayırımına tabi tutularak iki grupta ele alınacaktır. 2004 tarihli yeni Ceza Kanunu, 1957 tarihli eski Ceza Kanunu'nu yürürlükten kaldırmış olup diğerlerinin yanı sıra kadın sünneti, kaçırma yoluyla evlilik ve erken evlilik hususlarında kadın haklarına ilişkin güvenceleri iyileştiren düzenlemeler getirmiştir. 2000 tarihli Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu ise müstakil bir kanun olarak yenidir. Aile hukukuna ilişkin hükümler önceden Medeni Kanun'un bir parçası olarak düzenlenmişti. Yeni aile hukuku hükümleri ise, kadın erkek eşitliğini temel alan yeni bir yaklaşımı getirirken biçimsel olarak da yenilenmiş, Medeni Kanun kapsamından çıkarılarak "Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu" adıyla müstakil olarak düzenlenmiştir. 1960 tarihli Medeni Kanun, aile hukukuna ilişkin eski hükümleri hariç olmak üzere hâlâ yürürlüktedir.

A. Ceza Hukukundaki Değişiklikler

1. Kadın Sünneti

Yeni Etiyopya Ceza Kanunu kadınlara yönelik suçlarla ilgili olarak 1957 tarihli Ceza Kanunu'nda temel değişiklikler yapmıştır. Kadın sünneti açısından bakıldığında, kadın sünnetini Etiyopya tarafından onaylanan uluslararası belgelerin ve Anayasa'nın hükümleriyle uyumlu bir şekilde ele alan düzenlemelerin mevcut olmaması, eski Ceza Kanunu'nun değiştirilmesinin nedenleri arasındadır¹¹. 1957 tarihli eski Kanun'da kadın sünnetini doğrudan ele alan bir hüküm bulmak mümkün değildir. Kadın sünneti klitorisi ve vajina girişini parçalayan bir uygulamadır ve bedensel yaralanmaya neden olduğundan kasıtlı yaralama suçu kapsamında ele alınması kabul edilebilir bir argüman olabilir. Bununla birlikte, eski Ceza Kanunu'nda kasıtlı yaralama suçunun basit ve nitelikli halleri için öngörülen cezalar, kadın sünnetinin olumsuz etkisi göz önünde bulundurulduğunda kadın sünneti vakalarını cezalandırmada orantılı sayılamayacak kadar düşüktü¹². Dahası, bu tür suçlar, failin kabul edilemez argümanlarını ve savunmalarını önlemek için her ülkenin ceza kanununda özel hükümlerle düzenlenmelidir. Bu husus, bazılarının ZGU'ları kadınlara karşı zararlı olduğuna inanmadan uygulaması gerçeği

¹¹ TESHOME, Telahun: Harmful Tradition Practices under Ethiopian Laws, Ethiopian Woman Lawyers' Association, Addis Ababa 2005, s. 9.

¹² Article 538 and 539 of the 1957 Penal Code.

karşısında, bu tür uygulamaların tehlikesini vurgulamak açısından da önemlidir.

Yeni Ceza Kanunu kadın sünnetini ikiye ayırarak düzenlemiştir: kadın sünneti ve kadınlık organının infibülasyonu¹³. Birinci tür kadın sünneti için Kanun üç aydan kısa olmamak üzere hapis cezası veya beş yüz Birr'den (ETB) az olmamak üzere para cezası öngörmektedir¹⁴. Ayrıca vücutta yaralanmaya veya sağlığın bozulmasına sebep olunması durumunda üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası uygulanmaktadır¹⁵. Kadın sünnetinin ikinci türü olan infibülasyon içinse beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezası getirilmiştir¹⁶. Kadın sünneti eylemlerini de kapsayan yeni Ceza Kanunu'nun bu eylemler için getirdiği cezalar, özellikle ülkenin kırsal kesimlerinde kadın sünneti gibi zararlı geleneksel uygulamaların yüksek oranda görülmesi karşısında, hâlâ yeterli değildir. Kadın sünnetinin kadınlar üzerindeki olumsuz etkisi ile kıyaslandığında cezaların düşük kaldığını kabul etmek gerekmektedir.

2. Kaçırma Yoluyla Evlilik

Eski Ceza Kanunu'nda kaçırma suçlarına verilen ceza üç yılı aşmayan ağır hapis cezasıydı¹⁷. Bu hüküm ağır hapis cezasını düzenleyen hükümle birlikte düşünüldüğünde, kaçırma ile suçlanan kimse en az bir yıl ve en fazla üç yıl hapis cezası ile karşı karşıyaydı. Kaçırma suçuna eski Ceza Kanunu'nda verilen bu ceza, suçun kadınlar üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, orantılı sayılamayacak derecede düşüktü. Üstelik kaçırma eyleminin ardından, kaçırılan kızın kaçıran adamla evlenmeye

¹³ Tıp literatüründe kadın sünneti ikiden fazla türe ayrılrsa da Etiyopya Ceza Kanunu'nda ikili bir ayrıma gidildiği görülmektedir. Genel olarak kadın sünneti diye adlandırılan birinci uygulama, kadınlık organının dışarıdaki bölümünün kısmen veya tamamen ortadan kaldırılmasıdır. İnfibülasyon olarak bilinen ikinci uygulama ise birinci uygulamaya ek olarak, evlilik öncesi cinsel ilişkiyi önlemek için vajina girişinin dikişle daraltılmasıdır. Verdiği zarar açısından infibülasyon sünnetten daha tehlikelidir. TOUBIA, Nahid / IZETT, Susan: Female Genital Mutilation: An Overview, World Health Organization, Geneva 1998, s.1-6.

¹⁴ 25 Şubat 2018 günü geçerli olan kura göre 500 ETB, 69,51 TL'ye veya 18,35 USD'ye denk gelmektedir.

¹⁵ Yeni Ceza Kanunu kadın sünnetinin vücudun zarar görmesine veya sağlığın bozulmasına yol açması halinde üç yıldan beş yıla kadar ağır bir hapis cezası vermekte ise de normal olarak tüm kadın sünneti uygulamalarının vücut bütünlüğünü veya sağlığı olumsuz etkileyeceği muhakkaktır. Buna göre, yeni Ceza Kanunu'nun kadın sünnetinin bazen vücut bütünlüğüne veya sağlığa olumsuz etkisi olmadığını kabul ettiği görülmektedir.

¹⁶ Article 565 and 566 of the Criminal Code of Ethiopia.

¹⁷ Article 558(1) of the 1957 Penal Code.

rıza göstermesi halinde kaçırma eylemi suç olmaktan çıkıyordu¹⁸. Başka bir deyişle, kaçırma suçunun cezası çok az olmakla kalmıyor, kaçırılan kızın evliliğe razı olması halinde suç tamamen ortadan kalkıyor, kaçırma eylemini yapan kişi hukuka uygun olarak serbest kalıyordu.

Eski Ceza Kanunu'ndaki bu düzenleme, hukukun kaçırma gözü yumduğu veya kaçırma suçunu dahi görmediği şeklinde yorumlanmaya müsaittir¹⁹. Çünkü kaçırma suçunun mağduru olan kızlar genellikle faille evlenmeye rıza göstermektedirler. Rızanın başlıca sebebi toplum baskısıdır. Failler neredeyse her seferinde mağdurları cinsel ilişkiye zorlamaktadır ve mağdurlar eğer faillerle evlenmeyi kabul etmezlerse gelecekte kendi sosyal statülerine uygun bir erkekle evlenme ihtimalleri düşmektedir²⁰. Bu nedenle kızın ailesi de onu faille evlenmeye zorlayabilmektedir²¹. Dolayısıyla eski Ceza Kanunu'nun söz konusu hükümlerinin kaçırma yoluyla evliliği önleme mücadelesinde olumlu etkisi olmadığını söylemek gerekir²².

Kaçırma yoluyla evliliğe ilişkin eski Ceza Kanunu hükümleri yeni kanunla değiştirilmiştir. Yeni Ceza Kanunu'nun kaçırma suçuyla bağlantılı olarak yaptığı değişikliklerden ilki, kaçırma suçu mağdurunun faille evlenmeye rıza göstermesinin faili ceza sorumluluğundan kurtarmayacak olmasıdır. Bu da kaçırılan kızın evlenmeye yönelik rızasının suç için bir savunma olarak gündeme getirilemeyeceği anlamına gelmektedir²³.

Yeni Ceza Kanunu'nun getirdiği diğer değişiklik ise kaçırma suçunun cezasının ağırlaştırılmasıdır. Bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası öngören 1957 tarihli Kanun'un aksine yeni Ceza Kanunu'na göre verilebilecek ceza yedi yıldan başlamakta ve on yıla kadar çıkabilmektedir²⁴. Ayrıca, kaçırma eyleminin ardından zorla cinsel ilişki de gerçekleşmişse yeni Ceza Kanunu'na göre kaçırma ek olarak tecavüzle ilgili hükümler de uygulanacaktır. Genel olarak cezaların ağırlaştırılmasıyla suç işlenmesinin engellenemeyeceğini veya en aza

¹⁸ Article 558(2) of the 1957 Penal Code of Ethiopia.

¹⁹ TESHOME, s. 13.

²⁰ Çünkü geleneğin ve kültürün çok baskın olduğu Etiyopya gibi toplumlarda evlenecek kızın bakire olması çok önemlidir. Fakat kaçırılma mağduru olan kızlar daima tecavüze uğramaktadırlar. Bu durumdaki kadınlar toplumun gözünde evliliğe uygun adaylar olarak görülmemektedirler.

²¹ TESHOME, s. 13.

²² TESHOME, s. 13.

²³ Article 587(3) of the Criminal Code.

²⁴ Article 587(1) of the Criminal Code.

indirilemeyeceğini savunan argümanlar olsa bile²⁵ kaçırmanın kadınlar üzerindeki olumsuz etkisi ile karşılaştırıldığında, eski Ceza Kanunu'nda bu suç için öngörülen en fazla üç yıllık hapis cezası çok düşüktü ve suçla da orantılı değildi.

Yeni Ceza Kanunu ayrıca kaçırma suçu mağdurunun kaçırılmasından dolayı çektiği maddi ve manevi zarar için medeni hukuk hükümlerine göre tazminat talep etme hakkına sahip olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır²⁶.

3. Erken Evlilik

Yeni Ceza Kanunu'nun 1957 tarihli eski Kanun'a göre değişik düzenleme içerdiği hususlardan biri de erken evliliğdir. Eski Ceza Kanunu'nda erken evliliği doğrudan suç olarak tanımlayan bir hüküm bulunmamaktaydı. İlgili en yakın madde, yasak evliliğin akdedilmesini sağlayan kişinin sorumluluğunu düzenlemekteydi²⁷. Eski Kanun'da "yasak evlilik" teriminin anlamı açık olmamakla birlikte erken evliliğin bu madde kapsamında yasal evlilik olarak yorumlanması mümkündür. Yasak evliliğin akdedilmesini sağlayan dini otorite veya evlendirme memuru bu madde uyarınca para cezası ya da hafif hapis cezasıyla cezalandırılabilirdi. Fakat bu hükmün erken evliliğe uygulanmasını sorunlu kılabilecek hukuki problemlerin ortaya çıkması da mümkündür²⁸.

Yeni Ceza Kanunu erken evliliği suç olarak açıkça tanımıştır²⁹. Ayrıca erken evlilik eylemini farklı şekilde cezalandırmak üzere ikiye ayırmıştır. Birinci tür erken evlilik, yaşı 13 ve daha fazla olan bir kızla yapılan evliliğdir. Bu durumda ceza üç yılı aşmayan ağır hapis cezasıdır³⁰. İkinci tür erken evlilik ise 13 yaşın altında olan bir kızla yapılan evliliğdir. Böyle durumlarda da yedi yılı geçmeyen ağır hapis cezası

²⁵ HAKERI, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s. 3.

²⁶ Article 587(4) of the Criminal Code.

²⁷ Article 615 of the old Penal Code.

²⁸ 1957 Ceza Kanunu'nun 2. maddesinde öngörülen kanunilik ilkesine göre suç ve cezanın kanunda açık bir şekilde yer alması gerekmektedir. Erken evlilik Kanun'da yasak evlilik olarak tanımlanmadığı halde yasak evliliğin akdedilmesini sağlayan kişinin sorumluluğuna dair hükmü erken evliliğe uygulamak, suç ve ceza hükümlerinin açıklığını gerektiren kanunilik ilkesine aykırı olacaktır. Ayrıca yasak evliliğin akdedilmesini sağlama suçuna verilen ceza sadece yasak evliliğin kurulmasını sağlayan kişi (evlendirme işlemiyle yetkili olan evlendirme memuru veya dini otorite) için geçerlidir. Bu madde, kızın kocası veya ailesi gibi esas suçlu olarak görülmesi gereken kişiyi kapsamamaktadır.

²⁹ Article 648 of the revised Criminal Code.

³⁰ Article 648(a) of the revised Criminal Code.

uygulanmaktadır³¹. Erken evlilik ayrıca Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu'na göre evliliğin geçersiz sayılmasının sebeplerinden biri olarak kabul edilmiştir³².

Yeni Ceza Kanunu'nda erken evlilik, zararlı geleneksel uygulamalara ilişkin bölümde yer almamaktadır. Erken evlilik toplumsal kültür ve geleneğin bir parçası olduğu için ve çocuk yaşta yapılan evliliklerle mücadeleye daha fazla dikkat çekilmesi açısından erken evliliğin Kanun'un zararlı geleneksel uygulamalara ilişkin bölümüne dâhil edilmesi düşünülebilirdi.

4. Diğer Değişiklikler

Eski Ceza Kanunu ile yeni Kanun arasındaki farklılıklardan bir diğeri doğum kontrol yöntemlerinin reklamları ve kürtaja ilişkindir. Eski Ceza Kanunu'na göre doğum kontrol yöntemlerinin reklamını yapmak suçtu³³. Ancak, bu tür kanunlar kadın haklarını zedelediği gibi ana babanın çocuk sayısını ve çocukların yaş aralıklarını serbestçe belirleme doğal hakkını da olumsuz yönde etkilemektedir³⁴. Yeni Ceza Kanunu da bu anlayışla doğum kontrol yöntemlerinin reklamının yapılmasını suç olmaktan çıkarmıştır. Günümüzde ulusal televizyon ve radyoda doğum kontrol yöntemlerine ilişkin reklamlara rastlamak normaldir.

Yeni Ceza Kanunu kürtaja ilgili olarak da bazı değişiklikler getirmiştir. Olağanüstü ciddiyet arz eden fiziksel veya zihinsel sıkıntı hali, özellikle de yoksulluk, ensest ve tecavülden kaynaklandığı durumlarda, eski Ceza Kanunu'na göre kürtaj suçuna verilecek ceza hafifletici sebep olarak kabul edilmişti³⁵. Yeni Ceza Kanunu'nda ise diğerlerinin yanı sıra ensest ve tecavüz kürtaj için cezayı hafifletici sebep olarak değerlendirilmek yerine kendi başlarına kürtaj için meşru gerekçe teşkil etmekte, kürtajı suç olmaktan çıkarmaktadırlar³⁶. Ancak, Batı ülkelerinin kanunlarıyla karşılaştırıldığında Etiyopya'nın yeni Ceza Kanunu da kürtaja hâlâ çok sınırlı bir zemin sağlamaktadır. Yeni Ceza Kanunu; kürtaj talebini, doğum kontrolünün başarısız olmasını, ailedeki çocuk sayısını,

³¹ Etiyopya'da evlilik yaşı 18 olup 18 yaş altındaki tüm evlilikler erken evlilik olmasına rağmen 13 yaş altı kızla yapılan evliliklerde ağır cezai yaptırım uygulamak cezayı suçla orantılı kılmaktadır.

³² Article 7 and 31 of Revised Family Code.

³³ Article 528 and 802 of the old Penal Code.

³⁴ NEWMAN, Karem / FELDMAN-JACOBS, Charlotte: "Family planning and human right- what is the connection and why is it important?", <http://www.prb.org/pdf15/family-planning-rights-brief.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.10.2017)

³⁵ Article 533 of the old Penal Code.

³⁶ Article 551 of the revised Criminal Code.

HIV/AIDS hastalığını, evli olmayan kadınların içine düşeceği zor durumu ve diğer ekonomik ve sosyal durumları kürtaja meşru gerekçe olarak görmemektedir³⁷.

B. Aile Hukukundaki Değişiklikler

Ceza hukukunda yapıldığı gibi aile hukukunda da birtakım değişiklikler yapılmıştır. Evlilik yaşıyla ilgili olarak Etiyopya'nın eski Medeni Kanun hükümleri ile Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu arasında fark vardır. Eski hükümlere göre kızlar için evlilik yaşı 15, erkekler için 18'dir³⁸. Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu'nda ise hem kızlar hem erkekler için evlilik yaşı 18 olarak belirlenmiştir. Ayrıca eyalet devletlerinin aile kanunlarında da yeni kurala uygun olarak evlilik yaşı hem erkekler hem de kızlar için 18 olarak belirtilmektedir³⁹. Evlilikte bu yaş şartına uyulmaması, yani 18 yaş altındakilerin evlendirilmesi, evliliğin geçersiz kılınmasının yanı sıra ceza sorumluluğuna da yol açmaktadır⁴⁰. Eski hükümlerin aksine Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu'nda kızlar ve erkekler için aynı evlilik yaşının uygulanması kadın erkek eşitliğinin gözetildiğini göstermektedir.

Eski aile hukuku ve Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu arasındaki diğer fark ise yeni Kanun'da eski hükümlerin aksine erkeğin üstünlüğünü ima eden bir hüküm bulunmamasıdır. Medeni Kanun'un eski aile hukuku kitabında, erkeğin kadın üzerindeki üstünlüğünü açıkça belirten veya yansıtan bir dizi hüküm bulunmaktaydı. Örneğin, kocanın aile reisi olduğu belirtilmekteydi. Kadın, emirleri hukuka uygun olduğu sürece kocasına itaatle yükümlü kılınmıştı⁴¹. Eşlerin işbirliği yapmaları da zorunluydu, fakat işbirliği kocanın rehberliğinde olmalıydı⁴². Ailenin ikamet yerinin

³⁷ WAD, Tsehai: "Abortion Law in Ethiopia: A Comparative Perspective", Mizan Law Review, 2(1), 2008, s. 1-22.

³⁸ Article 581 of the Civil Code.

³⁹ EFDC Anayasası'nın 52. maddesine göre eyaletler anayasa da dâhil olmak üzere kendi yasalarını çıkarıp uygulayabilirler. Günümüzde yedi eyalet devleti kendi aile kanunlarını uygulamakta olup diğerleri de federal Aile Kanunu'nun temel ilkeleriyle çelişmeden kendi aile kanunlarını kendi kültür ve dinlerine göre yürürlüğe koyma sürecindedirler. Tigray eyalet devletinin eski aile yasasında evlilik yaşı erkekler için 22, kızlar için 18 olarak belirlenmişti: Article 27 of Tigray Family Code proclamation no. 33/91. Tigray eyalet devleti bu kuralın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu değerlendirdikten sonra, gözden geçirilen aile yasasında federal yasaya uygun olarak iki cinsiyet için de evlilik yaşını 18 olarak belirlemiştir: Article 16 of Tigray Family Code proclamation no. 116/99.

⁴⁰ Article 7 and 31 of the Revised Family Code and Article 648 the revised Criminal Code of Ethiopia.

⁴¹ Article 635(1) and (2) of the Civil Code.

⁴² Article 637 of the Civil Code.

koca tarafından seçileceği öngörülmüştü⁴³. Eski hükümler kocaya, karısına bedensel zarar veren kişiden tazminat talep etme hakkını da vermişti⁴⁴. Erkeğin üstünlüğünü gösteren bu tür hükümler Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu'na alınmamıştır. Yeni Kanun'un tüm hükümlerin kadın erkek eşitliği ilkesiyle uyumlu olmasına dikkat edilmiştir.

Aile hukukundaki bu değişikliklerin Etiyopya'da kadın haklarının geliştirilmesinde olumlu etkisi yüksektir. Kadınlar için evlilik yaşının 15'ten 18'e çıkarılmasının ülkedeki kadınların yaşamı üzerinde güçlü bir etkisi olduğu düşünülmektedir⁴⁵. Bir araştırmaya göre, Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu'nun uygulanmasına başlanan iki federal şehir ile eyalet hükümetlerine ev sahipliği yapan büyük şehirlerde kadınların eğitimi, ev dışında istihdamı ve ücretli işlere girmeleri açısından önemli kazanımlar elde edilmiştir⁴⁶.

4. KADIN HAKLARI HUKUKUNDA GİDERİLEMEYEN EKSİKLİKLER

Etiyopya'nın yeni ceza ve aile yasalarının mevcut ayrımcı yasaları gözden geçirek kadın haklarının gelişmesinde büyük fark yarattığı inkâr edilemez bir gerçektir. Ancak, bunlar yeni yürürlüğe girmiş yasalar olmalarına rağmen, özellikle Ceza Kanunu'nda hâlâ geliştirilmesi gereken alanlar vardır. Uluslararası kadın hakları hukukunda ve diğer hukuk sistemlerinde suç sayılan, fakat yeni Ceza Kanunu'nun suç olarak tamamen kapsamadığı eylemler bulunmaktadır.

Yeni Ceza Kanunu'nun tam olarak kapsamadığı ilk husus cinsel tacizdir. Cinsel taciz literatürde (1) “quid pro quo” cinsel taciz ve (2) “düşmanca çevre (hostile environment)” cinsel taciz olarak ikiye ayrılmaktadır. “Quid pro quo” cinsel taciz, önemli kararların alınması karşılığında cinsel tatmin talebi olarak tanımlanabilir⁴⁷. Örneğin patronun terfi karşılığında çalışanından cinsel lütuf talep etmesi “quid pro quo” cinsel taciz olarak değerlendirilebilir. Cinsel tacizin diğer türü, kadınlara karşı kasten gerçekleştirilen, cinsel nitelikte istenmeyen sözel ve fiziksel

⁴³ Article 641 of the Civil Code.

⁴⁴ Medeni Kanun'un “sözleşme dışı sorumluluk” başlığı altında, 2115. maddesinde yer alan bu hüküm, kabul edilemez bir şekilde, kadının kocasının malı gibi değerlendirildiği izlenimini vermektedir.

⁴⁵ MARY, Hallward-Drimeier / OUSMAN, Gajigo: “Strengthening Economic Rights and Women's Occupational Choice: The Impact of Reforming the Ethiopian Family Law”, World Development, 70, 2015, s. 271.

⁴⁶ MARY / OUSMAN, s. 271.

⁴⁷ GARNER, Garner: Black's Law Dictionary, 8. Bası, Thomson West, USA 2007, s. 1407.

istismarlardır.⁴⁸ Bu tür cinsel tacize “düşmanca çevre” denir. Randevu talebi, omuz veya sırt sürtünmesi, kişinin görünümü hakkında yorum yapılması gibi tehlikeli, saldırgan veya rahatsız edici bir ortam yaratan istenmeyen cinsel davranışlar düşmanca çevre cinsel tacizine dahil edilebilirler.⁴⁹

Yeni Ceza Kanunu’nda cinsel tacizi doğrudan düzenleyen bir madde bulunmamaktadır. Cinsel taciz niteliğindeki eylemlerin bazıları Kanun’un farklı hükümlerinde düzenlenmektedir.⁵⁰ Örneğin otorite konumundaki bir kimsenin iş yapma karşılığında cinsel talepte bulunması suç kabul edilmiştir. Öğrenme ve çalışma ortamlarında otorite pozisyonundaki bir kişinin cinsel talepleri buna göre 625. madde kapsamında değerlendirilebilir. Ancak, cinsel taciz niteliğindeki eylemlerin birçoğu yürürlükte olan yeni Ceza Kanunu’nun kapsamına girmemekte ya da cinsel taciz olarak değil de cinsellik unsurunu içermeyen alelade bir suç kapsamında cezalandırılabilir.

Yeni Ceza Kanunu yalnızca otorite pozisyonundaki kişinin cinsel taleplerini cezalandırmakla yaşama, çalışma ve öğrenme ortamlarında gerçekleşmekte olan düşmanca çevre cinsel tacizlerinin çoğunu dışlamaktadır.⁵¹ Hâlbuki bu türden cinsel taciz özellikle okullarda sık görülen bir sorundur. Bir okulda yapılan araştırmada, kız öğrencilerin yüzde 50,7’si rahatsız edici cinsel hikâye ve şakaları sürekli duyduğunu, yüzde 45,7’si istenmeyen romantik ilişki girişimlerine maruz kaldığını ve yüzde 29’u istenmeyen temaslarla rahatsız edildiğini belirtmiştir.⁵²

Etiyopya ceza Kanunu’na suç olarak dâhil edilmeyen ikinci eylem evlilik içi tecavüzdür. Evlilik içi tecavüz, karı koca arasında kadının izni olmaksızın gerçekleşen cinsel ilişki olarak tanımlanabilir.⁵³ Evlilik içi tecavüze tolerans gösterilmesinin birtakım sebepleri vardır. En önemlileri toplumsal inanç ve evlilik kurumunun yanlış anlaşılmasıdır. Bazı toplumların evlilik sözleşmesine göre erkeğin karısıyla cinsel ilişki

⁴⁸ ADINEW, Yohanes / HAGOS, Mihiret: “Sexual Violence in University Students in Ethiopia”, BMC International Health and Human Rights, 17(19), 2017, s. 2.

⁴⁹ ESHETU, Ejeta: “Assessment of Sexual Harassment and Associated Factors Among Grade 9-12 Female Students at Schools in Ambo District, Oromia National Regional State, Ethiopia”, Science Journal of Public Health, 3 (1), 2015, s. 99.

⁵⁰ Tecavüz 620. maddede, hastanede veya gözaltında tutulanlara cinsel taciz 624. maddede, kadının sıkıntısından veya bağımlılığında yararlanma 625. maddede düzenlenmektedir.

⁵¹ Ministry of Women, Children and Youth Affairs: Assessment of Conditions of Violence Against Women in Ethiopia. Final Report, Argano, Addis Ababa 2013, s. 70.

⁵² ESHETU, s. 99.

⁵³ GARNER, s. 1288.

hakkına sahip olduğu ve kadının kocasının malı olduğuna dair inançları ve bunların yanı sıra evlilik ilişkisinin mahremiyetinin korunması gerektiği inancı evlilik içi tecavüzün suç olarak kabul edilmemesi fikrini desteklemektedirler⁵⁴. Ayrıca, karı koca arasındaki uzun süreli cinsel birlikteliğin evlilik içi tecavüz eylemindeki zorlama unsurunu ayırt etmeyi güçleştirdiği ve bu yüzden de eylemi tecavüz olarak nitelemenin zor olduğu da savunulmuştur⁵⁵.

ABD, İngiltere, Güney Kore, Avustralya, Kanada, İngiltere, Almanya, İspanya ve İsveç gibi ülkeler evlilik içi tecavüzü suç olarak düzenlemişler ve böylece evlilik içi tecavüzün kadının temel insan haklarının ihlali olduğunu kabul etmişlerdir⁵⁶. Araştırmalar, eylem bizzat kadınların kocası tarafından gerçekleştirildiği için mağdurların sürekli korku, depresyon, öfke, kontrol kaybı gibi evlilik içi tecavüzün olumsuz etkilerinden kurtulmada güçlük yaşadıklarını göstermesine rağmen⁵⁷ ve evlilik içi tecavüz eylemi failin mağdurun kocası olması dışında tecavüz suçunun tüm unsurlarını taşıdığı halde Etiyopya'nın da dahil olduğu bazı ülkelerin ceza kanunları evlilik içi tecavüzü suç olarak addetmemeyi tercih etmektedirler.

Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına Dair Bildiri'ye (DEVAW) göre evlilik içi tecavüz kadınlara yönelik şiddettir⁵⁸. Etiyopya'nın yeni Ceza Kanunu ise evlilik içi tecavüzü açıkça tecavüz suçunun kapsamı dışında bırakmaktadır. Tecavüz suçunu düzenleyen madde şöyle demektedir:

⁵⁴ENGLAND, Debora: "The History of Marital Rape", <https://www.criminaldefenselawyer.com/resources/criminal-defense/crime-penalties/marital-rape.htm>, (Erişim Tarihi: 28.10.1017)

⁵⁵CHAUDRI, Pooja: "Marital Rape Laws Will be Misused by Women's" is a Flawed Argument: Here is How the Accused Can be Punished", <https://thellogicalindian.com/awareness/marital-rape-can-be-proven/>, (Erişim Tarihi: 30.10.1017)

⁵⁶Evlilik tecavüzünü suç saymayan 36 ülke bu linkte belirtilmiştir. India Today: "Marital Rape in India: 36 Countries Where Marital Rape is Not a Crime", <http://indiatoday.intoday.in/education/story/marital-rape/1/618337.html> (Erişim Tarihi: 1.11.1017)

⁵⁷GELAW, Kebkab: Marital Rape as a Human Right Violation of Women in Ethiopia: A Case Study of Alumni Association of the Faculty of Law of Addis Ababa University and Ethiopian Women Lawyer Association (EWLA), Unpublished Master's Thesis, Addis Ababa University, Addis Ababa, s. 36.

⁵⁸Article 2 of the United Nations General Assembly Declaration on the Elimination of Violence against Women. (December 1993). İngilizce metin için <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> bakınız.

“Şiddete başvurarak veya ciddi şekilde korkutarak ya da bilinçsiz veya direnemez hale getirdikten sonra bir kadını evlilik birliği dışında cinsel ilişkiye girmeye zorlayan kimse beş yıldan on beş yıla kadar hapisle cezalandırılır.”⁵⁹

Evlilik içi tecavüz yabancı bir kimse tarafından yapılan tecavüzden daha az bir fiziksel ve psikolojik zarar vermemesine rağmen, yukarıdaki hüküm açıkça, sırf karı koca arasında evlilik birliği olduğu için, şiddet kullanımı da dâhil olmak üzere karısına tecavüz eden erkeği tecavüz suçunun faili olarak değerlendirmemektedir.

Etiyopya Kadın Hukukçular Derneği (EWLA) ve ücretsiz bir hukuki yardım merkezi olan Addis Ababa Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mezunlar Derneğince yapılan bir araştırmada, görüşülen kadınların yüzde 60’ı kocalarıyla cinsel ilişki kurmaya zorlandıklarını söylemişlerdir⁶⁰. Araştırmalar ülkede evlilik içi tecavüz oranının yüksek olduğunu göstermekte olup evlilik içi tecavüzü suç olarak Ceza Kanunu kapsamına almak üzere vakit kaybetmeden harekete geçilmelidir. Evlilik içi tecavüzün suç addedilmesi, farkındalık yaratma programları gibi diğer tedbirlerle birlikte Etiyopya’da evlilik içi tecavüzün önlenmesine olumlu bir etki yapacaktır.

Yeni Ceza Kanunu’nda tam olarak düzenlenmeyen üçüncü kavram, kadına karşı şiddettir (KKŞ). KKŞ genel bir terimdir ve hakareten tecavüze kadar çeşitli suçlar içerir. Ancak, KKŞ’yi aile, eğitim kurumu veya toplumda meydana gelen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet olarak gruplamak mümkündür⁶¹. (DEVAW) madde 1’de KKŞ şu şekilde tanımlanmıştır: Kamusal ya da özel hayatta gerçekleşen, fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veya acı verme etkisi olan veya böyle bir etkiyi potansiyel olarak taşıyan toplumsal cinsiyete dayalı eylem, kadına karşı şiddettir⁶². DEVAW’a göre tecavüz, cinsel taciz, evlilik içi tecavüz, kadın sünneti, kaçırılma gibi zararlı geleneksel uygulamalar KKŞ olarak görülmekte olup kadınların insan haklarının ihlalidir⁶³.

Etiyopya’da KKŞ’nin nedeni olarak sosyal algı, ekonomik koşullar, alkol ve uyuşturucu tüketimi sayılabilir⁶⁴. Ancak, farklı toplumlarda

⁵⁹ Article 620 of the Revised Family Code.

⁶⁰ GELAW, s. 45.

⁶¹ UN women: Preliminary Gender Profile of Ethiopia, UN Women, Addis Ababa 2014, s. 54.

⁶² Article 1 of DEVAW.

⁶³ Article 2 of DEVAW.

⁶⁴ UNFPA: Gender Based Violence, unpublished training manual for law enforcing bodies, 2009, s. 28.

KKŞ'nin birçok biçiminin altında yatan neden, erkeklerin kadınlar üzerindeki sistematik üstünlüğü veya ataerkilliktir⁶⁵. KKŞ çoğu zaman, erkeğin sertlik, egemenlik ve genellikle bir uyuşmazlık çözme aracı olarak şiddet kullanımıyla ilişkilendirildiği toplumlarda görülmektedir⁶⁶. Etiyopya toplumu da yukarıda belirtilen erkeklik özelliklerine inanmaktadır. Bu sebeple Etiyopya'da KKŞ'nin yaygın olması şaşırılacak bir durum değildir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan araştırmalara göre, Etiyopyalı kadınların yüzde 71'i yaşamlarının bir döneminde eşlerinden fiziksel ve cinsel şiddet görmekteylerdir⁶⁷.

KKŞ'nin genel tanımı, eş tarafından dövülme gibi aile içi şiddeti de kapsamaktadır.⁶⁸ Aile içi şiddet, Etiyopya'da kadınların ortak sorunudur. Etiyopya Kadınları Derneği Ağsı (EKDA) tarafından 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre, kadınlara karşı şiddet uygulayanların yüzde 59,4'ü aile üyesi gibi mağdurla yakın ilişki içinde olan kişilerdir⁶⁹. Dahası, bazı kadınların da hemfikir olduğu üzere toplumun genel tutumu, ev içi şiddetin özellikle de eş dayacağının suç olarak görülmemesidir. Toplumun bir kısmı da bunu evlilikte gerekli bir şey olarak görmektedir.

Birtakım değişikliklere rağmen, Etiyopya'nın KKŞ ile ilişkili yasal çerçevesi hâlâ zayıftır. Etiyopya Ceza Kanunu'nda⁷⁰ KKŞ, zararlı geleneksel uygulamaların düzenlendiği bölümde bir suç olarak görülmektedir. Bir Evlilik Ortağı veya Düzensiz Birliktelikte Yaşayan Kişilere Karşı Şiddet başlıklı 564. madde, evli olunan eşe veya düzensiz bir birliktelikte birlikte yaşanan kişiye yönelik şiddet davasında kasten yaralama suçunun basit ve nitelikli hallerine ilişkin hükümlerin uygulanacağını öngörmektedir⁷¹. Bu hükmün aile içinde meydana gelen şiddet olaylarına ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Ceza hukukunda, DEVAW'da tanımlandığı gibi kadına yönelik şiddeti genel olarak düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle şiddet, toplumsal

⁶⁵ Ministry of Women, Children and Youth Affairs, s. 20.

⁶⁶ UNFPA, s. 23.

⁶⁷ World Health Organization: (2005). "World Health Organization Intimate Partner Violence and Alcohol Fact Sheet, http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/ft_intimate.pdf, (Erişim Tarihi: 17.7.1017)

⁶⁸ Article 1 of DEVAW.

⁶⁹ Network of Ethiopian Women's Association: "Kenjit", Network of Ethiopian Women's Association, 7(4), 2014, s. 2.

⁷⁰ The Criminal Code of the Federal Democratic Republic of Ethiopia. Proclamation No.414/2004. İngilizce metin için <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/et/et011en.pdf> bakınız.

⁷¹ Article 555-560 of the Criminal Code of Ethiopia.

cinsiyete bağlı olsa bile, ceza kanunu açısından sıradan bir kasıtlı yaralama gibi değerlendirilecektir⁷². Bu nedenle, ceza kanunu, KKŞ eylemlerine ilişkin olarak 564. madde kapsamına girmeyen bir failin cesaretini kırarak yeterli cezai sorumluluğu sağlamamaktadır⁷³. Etiyopya hukuk sisteminde KKŞ ile ilgili diğer boşluklar ise KKŞ mağdurlarının koruma kararı, çocuğun velayetini isteme, kocanın konuttan uzaklaştırılmasını isteme, parasal giderim/tazminat, sığınma evine yerleşme ve tıbbi yardım gibi medeni haklara sahip olmamalarıdır.

Ülkede kadına yönelik şiddetle etkin bir şekilde mücadele etmek için, özellikle toplumun tutumunun değiştirilmesine özel önem verilmesi gerektiğinden çok fazla ölçüm yapılmalıdır. Çünkü toplumun kadınlara karşı genel tutumu bireysel failleri yansıtmaktadır⁷⁴. Ayrıca toplumun kadına yönelik tutumunun değiştirilmesi, KKŞ vakalarının sayı ve etkisini asgariye indirme şeklinde olumlu bir etki yapacaktır. Toplumun tutumunun değiştirilmesi Etiyopya’da basit bir görev olmadığından devlet ile STK’ların, özellikle de medyanın işbirliği yapmasına ihtiyaç bulunmaktadır⁷⁵.

SONUÇ

Eşitlik hakkı ve kadın hakları 1995 EFDC Anayasası’na dâhil edilmiştir. Anayasa ülkenin yüce kanunu olduğundan, Anayasa ile çelişen her türlü kanun, uygulama ve karar geçersizdir. Buna göre, kadın haklarını ihlal eden bazı Etiyopya yasaları, cinsiyet eşitliği ile bağdaştırılmaları ve kadınlara karşı zararlı geleneksel uygulamaların ortadan kaldırılması için değiştirilmiştir. Gözden Geçirilmiş Aile Kanunu ve yeni Ceza Kanunu, kadınların insan haklarının en iyi şekilde korunmasını sağlayacak hukuksal güvencelerin düzenlenmesi amacıyla gözden geçirilen en önemli yasalardır. Ancak, bu gözden geçirilmiş yasalar, diğer yasal sistemlerde ve uluslararası insan hakları belgelerinde suç olarak kabul edilen evlilik içi tecavüz, cinsel taciz ve kadına karşı şiddet gibi suçlarla ilgili kadın hakları ihlallerini tam olarak içerememektedir. Bu suçlar, kadınların insan

⁷² TADESE, Hillina: The Right of Women Under the Ethiopian Penal Law, Unpublished EWLA Sponsored research, 1997, s. 77.

⁷³ FITE, Megersa: (2014). “The Ethiopia’s Legal Framework on Domestic Violence against Women: a Critical Perspective”, International Journal of Gender and Women’s Studies, 2(1) 2014, s. 55.

⁷⁴ Amicus Media Promotion and Communication: “Muhaz”, Amicus Media Promotion and Communication, 2(1), 2012, s. 15.

⁷⁵ Amicus Media Promotion and Communication, s. 15.

haklarını ihlal ettiği için doğrudan Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmelidir.

Yeni Ceza Kanunu'ndaki bazı zararlı geleneksel uygulamaların cezaları hala düşüktür. Etiyopya'daki zararlı geleneksel uygulamalarla mücadele, toplumun konuya karşı tutumu gibi farklı nedenlerle kolay bir iş olmadığı için, yeni Ceza Kanunu'nun zararlı geleneksel uygulamalar bölümü zararlı geleneksel uygulamaları oluşturan bazı suçların cezalarının artırılması için yeniden gözden geçirilmelidir. Böylece kültürle ilgili suçların azalmasında ve kadınların insan haklarının korunmasında daha etkili sonuçlara ulaşılabilecektir.

Kaynaklar

- ADINEW, Yohanes / HAGOS, Mihiret: "Sexual Violence in University Students in Ethiopia", BMC International Health and Human Rights, 17(19), 2017, s. 1-7.
- Amicus Media Promotion and Communication: "Muhaz", Amicus Media Promotion and Communication. 2 (1), 2012, s. 1-20.
- CHAUDRI, Pooja: "Marital Rape Laws Will be Misused by Women's" is a Flawed Argument: Here is How the Accused Can be Punished", <https://thelogicalindian.com/awareness/marital-rape-can-be-proven/> (Erişim Tarihi: 30.10.1017)
- COOMARASWAMY, Radhika: "Different but Free: Cultural Relativism and Women's Rights as Human Rights", in Courtney, Howland (ed), Religious Fundamentalism and the Human Rights of Women, Palgrave Macmillan, New York 1999, s.79-82.
- ENGLAND, Debora: "The History of Marital Rape", <https://www.criminaldefenselawyer.com/resources/criminal-defense/crime-penalties/marital-rape.htm>, (Erişim Tarihi: 28.10.1017)
- ESHETU, Ejeta: "Assessment of Sexual Harassment and Associated Factors Among Grade 9-12 Female Students at Schools in Ambo District, Oromia National Regional State, Ethiopia", Science Journal of Public Health, 3 (1), 2015, s. 97-100.
- FITE, Megersa: (2014). "The Ethiopia's Legal Framework on Domestic Violence against Women: a Critical Perspective", International Journal of Gender and Women's Studies, 2(1) 2014, s. 49-60.
- GARNER, Brayan: Black's Law Dictionary, 8. Bası, Thomson West, USA 2007.
- GELAW, Kebkab: Marital Rape as a Human Right Violation of Women in Ethiopia: A Case Study of Alumni Association of the Faculty of Law of Addis Ababa University and Ethiopian Women Lawyer Association (EWLA), Unpublished Master's Thesis, Addis Ababa University, Addis Ababa.
- HAKERI, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 12. Bası, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.

- India Today: “Marital Rape in India: 36 Countries Where Marital Rape is Not a Crime”, <http://indiatoday.intoday.in/education/story/marital-rape/1/618337.html> (Erişim Tarihi: 1.11.1017)
- MARY, Hallward-Drimeier / OUSMAN, Gajigo: “Strengthening Economic Rights and Women’s Occupational Choice: The Impact of Reforming the Ethiopian Family Law”, *World Development*, 70, 2015, s. 260-273.
- Ministry of Women, Children and Youth Affairs: *Assessment of Conditions of Violence Against Women in Ethiopia. Final Report*, Argano, Addis Ababa 2013.
- Network of Ethiopian Women’s Association: “Kenjit”, *Network of Ethiopian Women’s Association*, 7(4), 2014, s. 1-11.
- NEWMAN, Karem / FELDMAN-JACOBS, Charlotte: “Family planning and human right-what is the connection and why is it important?”, <http://www.prb.org/pdf15/family-planning-rights-brief.pdf>, (Erişim Tarihi: 28.10.2017)
- TADESE, Hillina: *The Right of Women under the Ethiopian Penal Law*, Unpublished EWLA Sponsored research, 1997.
- TESHOME, Telahun: *Harmful Tradition Practices under Ethiopian Laws*, Ethiopian Woman Lawyers’ Association, Addis Ababa 2005.
- TOUBIA, Nahid / IZETT, Susan: *Female Genital Mutilation: An Overview*, World Health Organization, Geneva 1998.
- UN women: *Preliminary Gender Profile of Ethiopia*, UN Women, Addis Ababa 2014.
- UNFPA: *Gender Based Violence*, unpublished training manual for law enforcing bodies, 2009.
- WAD, Tsehai: “Abortion Law in Ethiopia: A Comparative Perspective”, *Mizan Law Review*, 2(1), 2008, s. 1-33.
- World Health Organization: (2005). “World Health Organization Intimate Partner Violence and Alcohol Fact Sheet”, http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/factsheets/ft_intimate.pdf, (Erişim Tarihi: 17.7.1017)
- YESHWAS, Tigist: *Challenges for the Implementation of International Women’s Human Rights in Domestic Content: The Case of Ethiopia. The Law and the Practice*, Unpublished Bachelor Degree Thesis, Addis Ababa University Faculty of Law, Addis Ababa 2007.

